

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2025, 8(11): 814-827.

<https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1595>

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

KAVRAMSAL MAKALE

Strateji, Uyum ve Direniş Bağlamında Ataerkil Pazarlık

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AYDIN, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul, e-posta: ayaydin@gelisim.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2059-3742>

Öz

Ataerkil pazarlık kavramı, cinsiyet rejimlerinin işleyişini çözümlemede kuramsal ve ampirik araştırmalara yön veren analitik bir araç özelliği taşımaktadır. Çalışma, bu bağlamda, kavramın kadın çalışmalarındaki işlevine odaklanmakta; hak temelli cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca ortaya konmasını değil, aynı zamanda giderilmesine yönelik kuramsal bir çerçeve sunmadaki potansiyelini tartışmaktadır. Derleme niteliğinde olan çalışma, literatür taramasına dayanmaktadır. “Toplumsal cinsiyet”, “ataerki”, “ataerkil pazarlık”, “kadın stratejileri”, “kadın istihdamı” gibi anahtar kelimelerle ulaşılan yayınlar arasından, ataerkil pazarlık kavramını analiz birimi olarak ele alan sekiz akademik makale incelenmiştir. 2009–2024 yılları arasında yayımlanan çalışmalar; Çin, Türkiye, Bangladeş, Kanada, Nijerya, Güney Afrika ve Nepal’de gerçekleştirilen saha araştırmalarına dayanmaktadır. Literatür, ataerkil yapılarda kadın ve erkek öznelliklerinin nasıl kurulduğunu, güç ilişkilerinin nasıl sürdürüldüğünü ve kadınların geliştirdikleri stratejik müzakere biçimlerini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak çalışma, ataerkil pazarlık kavramının yalnızca açıklayıcı bir kategori değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yönelik eleştirel ve dönüştürücü bir perspektif geliştirmeye imkân tanıyan kuramsal bir zemin sunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ataerki, Ataerkil Pazarlık, Toplumsal Cinsiyet, Kadın Çalışmaları, Güç İlişkileri.

Makale Gönderme Tarihi: 01.08.2025

Makale Kabul Tarihi: 03.11.2025

Önerilen Atıf:

Aydın, A. (2025). Strateji, Uyum ve Direniş Bağlamında Ataerkil Pazarlık, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(11): 814-827.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2025, 8(11): 814-827. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1595>

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Patriarchal Bargaining: Strategies, Adaptation and Resistance

Assistant Prof. Dr. Ayşe AYDIN, İstanbul Gelişim University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, İstanbul, e-mail: ayaydin@gelisim.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2059-3742>

Abstract

Patriarchal bargaining, as a theoretical construct, provides an analytical framework for examining the operation of gender regimes, guiding both theoretical debates and empirical inquiries in gender studies. In this respect, the article focuses on the role of patriarchal bargaining in women's studies and discusses its potential not only to reveal rights-based gender inequalities but also to provide a theoretical basis for addressing them. As a review article, the study is grounded in a systematic literature analysis. Based on keywords such as "gender," "patriarchy," "patriarchal bargaining," "women's strategies," and "women's employment," eight academic works that employ the concept both theoretically and empirically were examined. Published between 2009 and 2024, these studies draw on field research conducted in China, Turkey, Bangladesh, Canada, Nigeria, South Africa, and Nepal. The literature demonstrates how female and male subjectivities are constituted within patriarchal structures, how gendered power relations are sustained, and how women develop strategic modes of negotiation. Ultimately, the study highlights that patriarchal bargaining should be understood not merely as an explanatory category but as a theoretical ground for developing critical and transformative perspectives on gender inequalities.

Keywords: Patriarchy, Patriarchal Bargaining, Gender, Women's Studies, Power Relations.

Received: 01.08.2025

Accepted: 03.11.2025

Suggested Citation:

Aydın, A. (2025). Patriarchal Bargaining: Strategies, Adaptation and Resistance, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(11): 814-827.

GİRİŞ

Cinsiyet rejimleri, kültürel çeşitlilik göstermekle birlikte, tarih boyunca iktidar ilişkilerinin erkeğin lehine işlemesini sağlayan ataerki norm ve yapılar ekseninde şekillenmiştir. Bu bağlamda ataerki, sadece kadınların erkek egemen sistemler altındaki konumunu belirleyen bir baskı rejimi değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rejimlerinin bütününe sirayet eden; hem kadın hem de erkek öznelliklerini biçimlendiren bir iktidar formu olarak kavranmalıdır. Ataerki sistemin bu çok boyutlu doğası, sistemi sorgulayan toplumsal cinsiyet çalışmalarında zamanla daha incelikli, esnek ve bağlamsal analiz araçlarına olan gereksinimi bir anlamda kaçınılmaz kılmıştır. Bu gereksinim çerçevesinde, Deniz Kandiyoti tarafından geliştirilen ataerki pazarlık kavramı, kadın çalışmaları alanında önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir.

Ataerki pazarlık, kadınların ataerki düzen içinde mutlak edilgen özneler olmadığını; aksine, çeşitli tarihsel, ekonomik ve kültürel bağlamlara göre değişen stratejik müzakere pratikleri geliştirdiklerini savunur. Bu yaklaşım, kadınların sadece direnen ya da boyun eğen figürler olarak değil, aynı zamanda ataerki normlarla stratejik ilişkiler kuran toplumsal özneler olarak konumlandırılmasına olanak tanır. Böylelikle kavram, hem ataerki tahakkümün yeniden üretim mekanizmalarını hem de bu mekanizmaların içkin olduğu gündelik yaşam pratiklerinde kadınların (ve giderek artan biçimde erkeklerin) nasıl konumlandığını anlamada işlevsel bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Ataerki pazarlığın bir analiz birimi olarak işlevi, yalnızca toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini çözümlemekle sınırlı değildir. Kavram aynı zamanda, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin hangi koşullarda sürdürüldüğünü ve yeniden üretildiğini irdeleyerek, eleştirel bir düşünme alanı da oluşturmaktadır. Böylece ataerki pazarlık, yalnızca açıklayıcı bir model olarak değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet politikaları ve müdahale stratejileri için rehberlik edebilecek kuramsal bir araç olarak da değerlidir. Bu yönüyle kavram, feminist düşüncenin salt eleştiriyle yetinmeyen, toplumsal dönüşüm ve eşitlik hedefi taşıyan normatif boyutuyla da örtüşmektedir.

Bu makalede, ataerki pazarlık kavramı çok boyutlu biçimde ele alınarak hem teorik kökenleri hem de dönüşen toplumsal cinsiyet rejimleri içindeki güncel işlevleri bağlamında irdelenmektedir. İlk olarak kavramın kuramsal çerçevesi tarihsel bağlamı içinde analiz edilmekte; ardından farklı kültürel ve toplumsal bağlamlarda nasıl tezahür ettiği ortaya konulmaktadır. Devamında, neoliberal özneleşme biçimleri, dijitalleşme süreçleri ve erkeklik çalışmalarının sunduğu katkılar üzerinden kavramın dönüşen anlam evreni tartışılmakta; ataerki pazarlığın dinamik, bağlama duyarlı ve çok aktörlü doğasına vurgu yapılmaktadır. Son bölümde ise, ataerki pazarlığın eleştirel analiz kapasitesinin ötesine geçerek, toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen sosyal politikaların tasarımı nasıl kullanılabileceği değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda makalenin temel amacı, ataerki pazarlık kavramını yalnızca açıklayıcı bir analitik kategori olarak değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin dönüştürülmesine yönelik somut müdahale olanaklarını görünür kılabilen normatif bir kuramsal araç olarak yeniden düşünmektir.

YÖNTEM

Bu çalışma, ataerki pazarlık kavramının kuramsal kapasitesini ve genişleme olanaklarını değerlendirmek amacıyla tasarlanmış bir derleme makale niteliği taşımaktadır. Nitel anlayış temelinde belirlenen analitik çerçeve, ataerki pazarlık kavramının yalnızca teorik bir çerçeve olarak değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bağlama duyarlı, çoğulcu ve dinamik bir analiz

aracı olarak nasıl işlevselleştirildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma, amaçlı literatür taramasına dayalı olarak yapılandırılmıştır. Literatür taraması sürecinde, ataerkil pazarlık yaklaşımını analiz birimi olarak kullanan ve ampirik verilere dayanan akademik yayınlara ulaşabilmek amacıyla belirli anahtar kelimeler temel alınmıştır. Bu kapsamda, “toplumsal cinsiyet”, “ataerki”, “ataerkil pazarlık”, “kadın stratejileri” ve “kadın istihdamı” gibi anahtar kelimeler kullanılarak ilgili akademik veri tabanlarında tarama yapılmıştır. Söz konusu anahtar kelimeler, ataerkil yapılar içinde kadınların özneleşme biçimlerini, stratejik konumlanmalarını ve toplumsal yeniden üretim süreçlerine katılım yollarını inceleyen saha araştırmalarının belirlenmesinde yol gösterici olmuştur. Böylece ataerkil pazarlık kavramını yalnızca teorik bir çerçeve olarak referans alan değil, aynı zamanda bu kavram üzerinden toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ampirik düzlemde nasıl deneyimlendiğini ve kadınlar tarafından nasıl müzakere edildiğini ortaya koyan saha temelli çalışmalar seçilmiştir. Çalışmada, sekiz akademik makale incelenmiştir. 2009 ile 2024 yılları arasında yayımlanan bu makalelerin ikisi Çin, diğerleri ise Türkiye, Bangladeş, Kanada, Nijerya, Güney Afrika ve Nepal’de gerçekleştirilen saha çalışmalarına dayanmaktadır. Söz konusu makaleler, ataerkil sistemler içinde kadınların ve erkeklerin konumlarını belirleyen güç ilişkilerini, toplumsal cinsiyet temelli tahakküm biçimlerini ve bu yapılar karşı geliştirilen stratejik müzakere pratiklerini çözümleyebilmek amacıyla değerlendirilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İktidar, Cinsiyet ve Ataerkil Pazarlık

Ataerki, kavramsal düzeyde ele alındığında, toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişkilerinin belirli normlar ve kurallar çerçevesinde yapılandığı, bu yapıların çoğu zaman hiyerarşik ilişkilerin oluşmasına zemin hazırladığı bir toplumsal sistem biçimi olarak tanımlanabilir. Bu sistemin kökleri, tarih öncesi topluluklarda görülen toplumsal iş bölümünün ve rollerin cinsiyet temelli farklılaşmasına dayanmaktadır. Avcı-toplayıcı toplumlarda, üretim faaliyetleri aile merkezli ve işlevsel açıdan örgütlenmiş olup, toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesinde belirleyici olan iş bölümü, cinsiyete göre yapılandırılmıştır. Kadınlar daha istikrarlı ve sürekli bir besin kaynağı sağlayan bitki toplama görevini üstlenirken, erkekler riskli ve sonuçları belirsiz olan avcılığa odaklanmıştır (Macdonis, 2012: 81). Her ne kadar avcı-toplayıcı toplumlarda toplumsal cinsiyet rolleri önem açısından eşit görülse de (Leacock, 1978: 249), bu tür bir iş bölümünün; ataerkilliği güçlendiren toplumsal cinsiyet kimliklerinin ve rollerinin tarihsel süreçte kurumsallaşmasının temel bir dinamiği olduğu açıktır. Nitekim Erken tarım toplumlarında, bioarkeolojik veriler, erkeklerin fiziksel olarak daha yük bindiren üretim alanlarını kontrol ederken, kadın emeğinin ev içi ritüeller, öğütme, dokuma gibi alanlarla sınırlı kaldığını ve bu süreçte erkeklere özgü statü izlerinin oluştuğunu göstermektedir” (Bolger, 2010: 509).

Modern dönemle birlikte, özellikle sanayi devrimi sonrası dönüşen toplumsal yapılar, kadınların kamusal alana katılımını artırsa da ataerkil anlayış farklı biçimlerde varlığını sürdürmüştür. Ailenin yanı sıra, eğitim, din, medya ve hukuk gibi kurumsal yapılar eril iktidarın yeniden üretildiği başlıca alanlar olmuştur. Sylvia Walby (1990: 27), bu durumu “ataerkilliğin yeniden yapılanması” olarak tanımlar. Buna göre modern toplumlarda ataerki ortadan kalkmamış, yalnızca farklı biçimlerde örgütlenmiştir. Ataerkil anlayış temelinde şekillenen sistemlerde erkekler kamusal alanın temsilcisi ve belirleyicisi olarak öne çıkarken kadınlar özel alanla; aile, bakım ve duygusal emekle ilişkilendirilmiştir. Bu ikilik, erkek egemenliğinin sürekliliğini sağlamak üzere ideolojik araçlarla da desteklenmiştir (Bourdieu, 2001: 45). Böylelikle ataerki sadece maddi değil, aynı zamanda sembolik iktidarın da bir göstergesi olmuştur. Erkek egemenliği, kültürel olarak “doğal” hale getirilerek kadınların bu

sistem içindeki ikincil konumu meşrulaştırılmıştır. Kadınların bu düzeni içselleştirmeleri ise, erkek egemenliğinin devamlılığına katkıda bulunmuştur (Bourdieu, 2001: 48).

Ataerki, feminist kuramın gelişimiyle birlikte, geleneksel tanımlayıcı çerçevelerin ötesine taşınarak, yapısal ve tarihsel boyutları kapsayan güçlü bir analitik kavrama dönüşmüştür. Bu çerçevede, ataerki yalnızca bireyler arası ilişkiler düzeyinde değil, aynı zamanda ekonomik, politik ve kültürel kurumlar içerisindeki çok katmanlı iktidar ilişkilerini analiz etmede merkezi bir yer edinmiştir. Sylvia Walby'nin ataerkilliği "erkeklerin kadınlar üzerindeki toplumsal, siyasal ve ekonomik üstünlüğünü kurumsallaştıran çok düzlemli bir iktidar sistemi" olarak tanımlaması (Walby, 1990: 20), bu çok boyutlu ve katmanlı yapıyı kavramsallaştırmak açısından önemlidir.

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin söz konusu iktidar sistemi içinde nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğü sorusu, yalnızca yapısal eşitsizliklerin değil, aynı zamanda bu eşitsizliklere karşı geliştirilen mücadele biçimlerinin de anlaşılması açısından belirleyici bir öneme sahiptir. Bu çerçevede, ataerki yapının yeniden üretimine karşı yürütülen mücadeleler, kadınların toplumsal rollerini dönüştürmeye yönelik pratiklerini içerdiği kadar; iktidarın doğal, değişmez ve meşru addedilen biçimlerine karşı yürütülen ideolojik bir karşı çıkışı da barındırır. Bununla birlikte, kadınların ataerki düzenle kurdukları ilişkiler her zaman açık bir direniş biçiminde tezahür etmez; kimi durumlarda bu ilişkiler, iktidar yapılarının sınırları içinde manevra alanları yaratma ve görece özerklik kazanma amacıyla gerçekleştirilen stratejik eylemlere dönüşebilir. Dahası bu eylemler çoğu zaman feminist bilinçten ziyade, kadınların ataerki değerleri ve normları içselleştirmelerinin bir sonucu olarak şekillenmektedir. Bu nedenle geliştirilen stratejiler, paradoksal biçimde, kadınların özneleşme süreçlerine olanak tanırken aynı zamanda ataerki yapının yeniden üretilmesine de zemin hazırlayabilmektedir. Ataerki pazarlık kavramı, bu ikili durumu—direniş ve uyum, dönüşüm ve yeniden üretim—birlikte düşünmeyi mümkün kılarak, kadınların ataerki iktidar yapıları karşısında geliştirdikleri müzakereci stratejileri anlamaya yönelik güçlü bir kuramsal çerçeve sunmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Mücadelesi: Hak Taleplerinden Pazarlık Stratejilerine

Toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi, kadınların tarih boyunca sahip oldukları tüm kimliklerden bağımsız olarak, salt karşı cins olmalarından ötürü maruz kaldıkları ayrımcılığa karşı geliştirilen hak temelli bir başkaldırı pratiğidir. Bu mücadele, yalnızca bireysel hak ihlallerine karşı verilen tepkisel bir hareket olmanın ötesinde, toplumsal yapının köklü biçimde dönüşebilmesi için gerekli zihinsel dönüşümü hedefleyen kolektif bir direniş biçimi olarak şekillenmiştir. Kadınların maruz kaldıkları ayrımcılığın evrensel nitelik taşıması, bu başkaldırının sınırları aşarak farklı coğrafyalarda ve tarihsel bağlamlarda benzer hak talepleri etrafında örgütlenmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da filizlenen kadın hakları hareketleri, bu evrensel hak arayışının kurumsallaşmış ilk örneklerini sunmuştur. Aydınlanma düşüncesinin birey, hak, özgürlük ve eşitlik gibi evrensel değerleri kadınları da etkisi altına almış; Fransız Devrimi'yle kadınlar bu değerlere dayalı siyasal haklara erişme yönünde umutlanmışlardır. Ancak devrim sonrasında şekillenen yurttaşlık tanımı, yalnızca erkekleri kapsayacak şekilde inşa edilmiş; kadınlar devrimle kazanılan hakların dışında bırakılmıştır (Scott, 1996: 1055). Olympe de Gouges'in 1791 yılında yayımladığı "Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi", kadınların bu dışlanmaya karşı geliştirdikleri eleştirel tepkilerin simgesel örneklerinden biridir (Scott, 1989: 7).

Kadınların Aydınlanma sürecine entelektüel düzeyde katılmış olmalarına rağmen, kamusal alanda erkeklerle eşit haklara sahip yurttaşlar olarak tanınmamaları, kadın hakları mücadelesinin ayrı ve kurumsal bir biçimde gelişmesine zemin hazırlamıştır. Kadınların

mülkiyet edinme hakkından yoksun bırakılması, eğitim kurumlarına erişimlerinin sınırlandırılması ve siyasi temsil mekanizmalarından dışlanmaları, yalnızca bireysel hak kayıpları değil, aynı zamanda sistematik bir toplumsal dışlanma biçimi üretmiştir. Seneca Falls Konvansiyonu'nda yayımlanan "Declaration of Sentiments", "kadınların erkeklerle eşit yaratıldığı" (Stanton, 1848: 3) ilkesini savunarak, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın hukuk önünde meşruluğuna doğrudan bir itirazda bulunmuş ve kadınların eşit yurttaşlık hakkı talebini uluslararası bir adalet meselesi haline getirmiştir. 20. yüzyılda, özellikle İkinci Dalga Feminizm sürecinde, kadınların yaşadığı ayrımcılığın yalnızca hukuksal eşitlik eksikliğiyle açıklanamayacağı anlaşılmış; toplumsal cinsiyet rollerinin aile, eğitim, işgücü piyasası ve kültürel üretim süreçlerinde yeniden üretildiği gerçeği ortaya çıkmıştır. Simone de Beauvoir'ın "kadın doğulmaz, kadın olunur" (On ne naît pas femme: on le devient) ifadesi, toplumsal yapının cinsiyetçi kodlarla nasıl yeniden üretildiğini göstermiş; bu da adaletin yalnızca biçimsel eşitlikle değil, toplumsal normların dönüşümüyle sağlanabileceği fikrini ortaya koymuştur (Beauvoir, 1949: 7). Bu tarihsel süreç, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin yalnızca kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklara indirgenemeyecek kadar çok katmanlı bir adalet talebine dönüştüğünü; sınıf, etnisite, ulus, din ve diğer kimlik temelli eşitsizlik biçimleriyle kesişen çoklu ayrımcılık deneyimlerini görünür kılmayı amaçladığını ortaya koymuştur (Crenshaw, 1989: 140).

Tarihsel süreç, ayrıca, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı geliştirdikleri mücadele biçimlerinin yalnızca dışsal bir baskıya karşı edilgen tepkilerden ibaret olmadığını; aksine, kadınların ataerkil yapıların içinde kalarak ya da onları kısmen dönüştürerek, kendi yaşam koşullarını iyileştirmeye dönük stratejik eylemlilikler geliştirdiklerini de ortaya koymaktadır. Farklı bir anlatımla, kadınların tarihsel olarak toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlik karşısında geliştirdikleri stratejik tutumlar, yalnızca yapısal bir baskıya karşı pasif bir maruz kalma hâlini değil; aynı zamanda bu yapıların sunduğu kısıtlı alanlarda manevra yetisi geliştirme çabalarını da içermektedir. Kadınların özne olarak konumlandığı bu tarihsel süreçler, eşitsiz toplumsal ilişkiler içinde kimi zaman uyum, kimi zaman karşı çıkış, kimi zaman ise her ikisini aynı anda içeren çok katmanlı bir direniş biçimini mümkün kılmıştır. Bu durum, kadınların ataerkil düzenle kurduğu ilişkiyi daha karmaşık ve çok boyutlu bir düzlemde ele almayı gerektirmektedir. Bu noktada Deniz Kandiyoti'nin geliştirdiği "ataerkil pazarlık" kavramı, kadınların patriyarkanın sabit ve tek yönlü kurbanları olmadığını; tersine, bu düzenle yer yer uzlaşarak, yer yer direnerek, gündelik yaşamda çeşitli pazarlık stratejileriyle varlık gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Ataerkil Pazarlık

Ataerkil pazarlık kavramı, feminist düşüncenin toplumsal cinsiyet rejimlerini anlamlandırma çabalarının bir ürünü olarak, Deniz Kandiyoti tarafından 1988 yılında literatüre kazandırılmıştır. Kandiyoti'ye göre kadınlar, özgürlüklerini sınırlayan ataerkil toplumsal düzende yalnızca edilgen konumda değildirler; aynı zamanda çeşitli stratejiler geliştirerek bu düzenle belli ölçülerde "müzakere" ederler. Bu bağlamda ataerkil pazarlık, kadınların sistemle karşı karşıya geldiklerinde direnişten çok uyum ve çıkar arayışına dayalı bir strateji geliştirdikleri durumları tarif etmektedir (Kandiyoti, 1988: 274). Geliştirilen stratejiler bazen boyun eğme biçiminde görünse de çoğunlukla öznel bir rasyonalite içermektedir. Bu nedenle ataerkil pazarlık kavramı, klasik kurbanlaştırıcı yaklaşımlardan farklı olarak, kadınların toplumsal düzen içinde belirli avantajları elde etmek ya da kayıplarını en aza indirmek için uyguladıkları gündelik stratejik davranışları analiz etme imkânı sunmaktadır.

Ancak bu stratejilerin feminist bir bilinçle geliştirildiği varsayılmamalıdır. Nitekim Kandiyoti'nin (Kandiyoti, 1988: 279) kavramsallaştırmasında da vurguladığı üzere, bu stratejiler çoğu zaman feminist bir öz farkındalıktan ziyade, kadınların ataerkil değerleri ve normları içselleştirmiş olmalarının bir sonucu olarak şekillenmektedir. Bu durum, kadınların sistemin doğallaştırılmış çerçevesi içinde "akılcı" tercihlerde bulunmalarına; itaat karşılığında güvenlik, saygınlık ya da ekonomik istikrar gibi değerler üzerinden bir tür pazarlığa girmelerine yol açmaktadır.

Ataerkil pazarlıklar, tarafların belirli çıkarlar ve roller doğrultusunda karşılıklı olarak beklentilerini düzenlediği ilişkisel bir zeminde biçimlenir; bu zemindeki pazarlık dinamikleri ise ataerkil yapının toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamda kazandığı farklı biçimlere göre çeşitlenebilir (Kandiyoti, 2007: 15-16). Bu bağlamda kadınların ataerkil sistemle kurdukları ilişki biçimlerinin yerel dinamikler dikkate alınarak analiz edilmesi önemli bulunmaktadır. Zira ataerkil sistemler her toplumda tek biçimli ve homojen yapılar değildir; aksine, dinsel normlar, etnik yapılar, ekonomik üretim ilişkileri ve aile örgütlenme biçimleri gibi yerel faktörler, bu sistemlerin nasıl işlediğini, kadınların hangi alanlarda pazarlık yapabildiğini ve hangi stratejileri geliştirebildiklerini doğrudan belirler.

Buna göre örneğin Kandiyoti'nin klasik ataerkillik olarak tanımladığı; tarıma dayalı üretim biçimlerinin hâkim olduğu toplumlarda, ataerkil iktidar çoğunlukla atasoylu geniş aile yapısı içinde kurumsallaşmaktadır. Evlilik yoluyla kocasının geniş ailesine dahil olan kadınlar, yalnızca ailenin erkek üyelerinin otoritesine değil, aynı zamanda hane içindeki kıdemli kadınların – özellikle kayınvalidelerin – denetleyici ve disipline edici pratiklerine de maruz kalmaktadırlar. Kadınların bu çok katmanlı iktidar ilişkilerinde belirli bir itaat pozisyonunu benimsemeleri, çoğu zaman toplumsal onay, güvenlik ve gelecekte aynı sistemi kendi lehlerine yeniden kurma potansiyeline dayalı bir rasyonaliteye bağlanmaktadır. Nitekim bu genç kadınlar, ilerleyen yaşlarda erkek çocuk sahibi olmaları ve ailede statü kazanmaları durumunda, daha önce kendilerinin tabi oldukları iktidar ilişkilerini yeni gelen gelinlere yöneltme olanağına sahip olacakları beklentisiyle, mevcut ataerkil yapıya uyum göstermektedirler (Kandiyoti, 2007: 132).

Ayrıca, klasik ataerkil düzenin hüküm sürdüğü toplumlarda kadınların önemli bir kısmı, bu yapının ürettiği baskı, eşitsizlik ve güvencesizliklerle karşı karşıya kalmaktadır. Ancak Kandiyoti'ye (Kandiyoti, 2007: 144) göre, bu tür olumsuzluklar, ataerkil sistemle belirli çıkarlar doğrultusunda pazarlık yaparak görece güvenlik, saygınlık ve statü elde eden kadınlar açısından çoğunlukla olağan dışı ve geçici sapmalar olarak algılanmaktadır. Nitekim ataerkil yapılar, yalnızca tahakküm ilişkilerini değil, aynı zamanda belirli koruma mekanizmalarını da içinde barındırarak kadınların sistemle kurduğu ilişkide araçsal bir bağlılık geliştirmelerine zemin hazırlar. Bu bağlamda erkek egemen sistem, hem kontrol edici hem de ödüllendirici işlevleriyle, kadınların mevcut düzene çeşitli düzeylerde rıza göstermelerini mümkün kılar. Dolayısıyla, kadınların ataerkil düzene yönelik bağlılıkları, yalnızca zorunluluk ya da boyun eğmeden değil; mevcut sistem içinde elde ettikleri görece avantajlar, statüler ve korunma biçimleri aracılığıyla rıza üretmelerinden kaynaklanmaktadır (Kandiyoti, 2007: 15).

Modernleşme süreciyle birlikte klasik ataerkil yapının çözülmeye başlaması, bu yapının sağladığı öngörülebilirlik ve karşılıklı çıkar ilişkilerine dayalı düzenin sarsılmasına yol açmaktadır. Kandiyoti'nin (Kandiyoti, 2007: 139) belirttiği üzere, bu çözülme henüz yerini kurumsallaşmış ve kabul edilebilir bir toplumsal düzene bırakmadığı için, erkek egemenliği altında şekillenmiş ataerkil düzenin sunduğu görece güvencelere dayanan kadın konumları da kırılganlaşmaktadır. Bu belirsizlik, kadınlar açısından hem yapısal hem de bireysel düzeyde bir tehdit unsuru oluşturmakta ve onları mevcut ataerkil pazarlık stratejilerini yeniden değerlendirmeye zorlamaktadır.

Örneğin 1950’li yıllarda ABD’de yükselen ikinci dalga feminist hareket, aile kurumunu kadınlar üzerinde baskı ve tahakküm aracı olarak eleştirirken, bu yaklaşıma karşı çıkan bazı kadın grupları ise aile yapısının sürdürülmesini savunarak, kadınların aile dışında daha savunmasız ve güvencesiz kalacağı görüşünü öne sürmüşlerdir. Bu doğrultuda kadınlar mevcut ataerkil düzende görece güvenlik ve statü sağlayan rollerini korumayı tercih ederek, ataerkil toplumla stratejik bir uyum ilişkisine girmişlerdir. Bu tutum, Kandiyoti’nin tanımladığı biçimiyle “ataerkil pazarlık”ın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Kandiyoti’ye göre bu tür bir pazarlığın sürdürülmesinin temel nedeni ise ataerkil ailenin çözülmesine rağmen kadınlara güç ve güvence sağlayabilecek alternatif yapıların henüz oluşmamış olmasıdır (Kandiyoti, 2007: 16).

Kısaca klasik ataerkilliğin modernleşme süreciyle birlikte çözülmeye başlaması, bu düzen içerisinde tanımlanan kadınlık konumlarının da kırılma aşamasına yol açmıştır. Ancak söz konusu çözümme, henüz kadınların toplumsal olarak güçlenmesini mümkün kılacak kurumsal ve yapısal alternatiflerle desteklenmediğinden, bu belirsizlik ortamı kadınlar açısından hem maddi hem de sembolik düzeyde bir tehdit unsuru haline gelmektedir. Bu koşullarda, kadınların değişime direnç göstermesi veya ataerkil pazarlık stratejilerini sürdürmesi, mevcut toplumsal düzen içinde görece bir güvenlik arayışının ifadesi olarak değerlendirilebilir (Kandiyoti, 2007: 139). Böylece kadınlar, ataerkil düzenin çözülüş sürecinde dahi, bu düzenin içinde yeniden konumlanarak müzakere etmeye devam etmektedirler.

Ataerkil pazarlık kavramı, feminist kuramda “direnış” ve “uyum” ikiliğini aşan bir analitik çerçeve olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Saba Mahmood’ın (Mahmood, 2005: 188) çalışması, ataerkilin sadece dışsal bir baskı olmayıp normatif yapılar içinde eylemsel müzakereyle yeniden üretildiğini analiz etmesi bakımından bu çerçevenin düşünülmesine katkıda bulunan önemli bir kuramsal müdahaledir.

Kandiyoti’nin kavramsallaştırması, ataerkiyle kurulan ilişkilerin tek boyutlu bir ezilme veya direnme çerçevesine indirgenemeyeceğini ortaya koyarken; bu yaklaşım, kavramın farklı toplumsal bağlamlarda yeniden yorumlanmasına olanak tanımıştır. Ataerkil pazarlığın analitik gücü, hem kuramsal çözümlemelerde hem de farklı kültürel ve tarihsel bağlamlara odaklanan ampirik araştırmalarda giderek daha fazla görünür hale gelmiştir. Bu doğrultuda, izleyen bölümde kavramın literatürde nasıl kullanıldığı ve hangi alanlarda uygulandığı incelenecektir.

LİTERATÜR BULGULARI

Ataerkil Pazarlığın Küresel Yansımaları

Ataerkil pazarlık, Kandiyoti’nin kavramsallaştırmasının ardından feminist literatürde farklı coğrafi ve toplumsal bağlamlarda yeniden yorumlanmış; kadınların bu sistemlerle kurdukları stratejik ilişkiler ampirik çalışmalarla ortaya konmuştur.

Örneğin Simge Sönmez’in Mersin Hâli’nde paketleme işlerinde çalışan kadınlarla gerçekleştirdiği saha araştırması, ataerkil pazarlığın işlevini görünür kılan bir örnek oluşturmaktadır. Düşük ücretli, enformel ve güvencesiz istihdam biçimlerinin hâkim olduğu bu sektörde, kadınların karşılaştıkları cinsiyet temelli tahakküm pratikleri karşısında geliştirdikleri gündelik stratejiler, klasik direniş biçimlerinden çok, uyum ve uzlaşmaya dayalı pazarlık pratikleri olarak tezahür etmektedir. Kadınlar, erkek iş arkadaşlarının potansiyel baskı ve tacizinden korunmak adına onları “abi” ya da “baba” (Sönmez, 2014: 116) gibi hiyerarşik ama güvenli figürler olarak konumlandırmakta; böylece hem bir kadın olarak görünmez kalmayı başarmakta hem de iş yerindeki konumlarını sürdürmektedirler. Bu stratejik davranışlar, ataerkil işyeri düzenine karşı açık bir itirazdan ziyade, sistemin sunduğu sınırlı manevra alanları içerisinde şekillenen ve belirli güvenlik ve istikrar beklentileriyle örülen bir müzakere

biçimini yansıtmaktadır. Sönmez'in bulguları, ataerkil pazarlığın neoliberal emek piyasaları ve kentli kadın emeği bağlamında nasıl işlediğini göstermesi açısından önemlidir. Buna göre kadınların ataerkil pazarlık olarak tanımlanabilecek; taviz verme ve strateji geliştirme şeklinde tezahür eden tutumları, işlerini sürdürmelerine imkân tanırken; aynı zamanda ataerkil normları yeniden üretmekte (Sönmez, 2014: 216), kadının özgürleşmesine ise bir katkı sağlamamaktadır.

Bangladeşli kadınların Orta Doğu ülkelerine ev içi hizmetlerde bulunmak üzere yaptıkları kısa süreli göçler, ataerkil pazarlıkların uluslararası göç süreçlerinde nasıl üretildiğine örnek teşkil etmektedir. Wu ve arkadaşları, kadınların göç kararı, araçlarla etkileşimi, ev işçisi olarak çalışma koşulları ve dönüş sonrası yeniden topluma katılım süreçlerinde patriyarkal beklentilerle nasıl müzakere ettiklerini analiz etmişlerdir. Özellikle, göç etme izni karşılığında evine para transferi yapmayı kabul eden kadınların, ileride aile içinde "saygınlık" ve "güvenlik" vaatlerini korumaya çalıştıkları; bu nedenle hem Bangladeş'te hem de Orta Doğu'daki ataerkil normlarla stratejik bir eşleşme kurdukları belirlenmiştir (Wu vd., 2023: 192).

Çin'in kırsal bölgelerinde erkeklerin geçici kent içi göçleri sonucu "evde kalan eşler" konumunda olan kadınlar, ataerkil pazarlıkların zamansal ve ahlaki boyutlarını gözler önüne seren çarpıcı örnekler sunmaktadır. Liu, bu kadınların kocalarının yokluğunda yalnızca ev içi emeği sürdürmekle kalmadıklarını, aynı zamanda dini normların, komşu cemaat baskılarının ve "sadık eş" kimliğine ilişkin toplumsal beklentilerin gölgesinde hareket etmek zorunda kaldıklarını vurgular. Kadınların, kocalarından gelen ekonomik katkılar karşılığında kendi hareket alanlarını ahlaki itaat ve duygusal bağlılıkla sınırlandırmaları, ataerkil pazarlıkların yalnızca fiziksel varlıkla değil, uzaklık ve gözetim ilişkileriyle de sürdürüldüğünü gösterir. Bu bağlamda Kandiyoti'nin kavramsallaştırdığı ataerkil pazarlık, bu kadınların rıza, sadakat ve toplumsal onay arasında kurdukları stratejik müzakereleri anlamlandırmak için işlevsel bir çerçeve sunmaktadır (Liu, 2023: 4).

Kanada'ya göç eden Güney Asya kökenli yaşlı kadınların deneyimleri ise, ataerkil pazarlığın diasporik bağlamlarda nasıl yeniden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Shankar ve Northcott'un (Shankar ve Northcot, 2009: 424) çalışmasında, Hint-Fiji kökenli yaşlı kadınların, göç sonrasında aile içindeki ataerkil ilişkilerden tamamen özgürleşmek yerine, oğulları ve erkek torunlarıyla kurdukları ittifaklar aracılığıyla ataerkil sistem içinde kendilerine görece bir güç ve istikrar alanı yaratmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu kadınlar, geleneksel olarak kendilerine atfedilen "büyükanne" rolünü, sadece bakım emeği üzerinden değil, aynı zamanda toplumsal kabul, güvenlik ve hane içindeki görünürlüklerini artırmak için stratejik biçimde kullanmaktadır. Bu bağlamda kadınların torun bakımını üstlenmeleri, doğrudan bir bakım yükümlülüğü olmanın ötesinde, Kandiyoti'nin kuramsallaştırdığı biçimiyle ataerkil pazarlığın işlevsel bir örneğini sunar. Rıza ve itaatin belirli çıkarlar karşılığında yapılandırıldığı bu ilişkiler, ataerkil sistemin yeniden üretimini sağlarken, kadınlara da görece koruma ve meşruiyet alanları sunmaktadır. Göç deneyimi, bu stratejik müzakereleri yalnızca yer değiştirme bağlamında değil, aynı zamanda aile içindeki hiyerarşilerin yeniden inşası yoluyla da mümkün kılmaktadır.

Çin'de evlilik dışı çocuk sahibi bekar annelerin, sosyal medya platformlarında oluşturdukları dijital ağlar aracılığıyla ataerkil normlarla nasıl stratejik bir şekilde pazarlık ettikleri üzerine odaklanan Zhao ve Lim, ataerkil pazarlık kavramını çevrimiçi bağlamda yeniden yorumlamaktadır. Bu kadınlar, damgalanmayı kırmak için dayanışma platformları kurmakta; aynı zamanda ataerkil beklentilere rıza üretmeden manevi ve sosyal destek elde etmeye çalışmaktadırlar. Çalışma, "online patriarchal bargains" kavramı üzerinden, kadınların itaat-güvenlik rasyonalite ekseninde hem sosyal kabul hem de bireysel özerklik arayışlarını analiz etmektedir (Zhao ve Lim, 2020: 829). Dolayısıyla, bu örnek ataerkil pazarlığın sadece

fiziksel ve yerel ortamlarda değil, dijital mecralarda da müzakere edildiğini göstermesi bakımından hem kavramsal hem de metodolojik açıdan güçlü bir vurgudur.

Güney Afrika'nın Doğu Cape bölgesinde Elena Moore'un gerçekleştirdiği saha çalışması, ataerkil pazarlık kavramına doğrudan referansla, kadınların aile içi şiddet deneyimleri bağlamında geliştirdikleri stratejik ilişkileri analiz etmektedir. Moore, şiddet gören kadınların geleneksel arabuluculuk süreçleri ve aile toplantıları yoluyla resmi adalet mekanizmalarından ziyade, patriyarkal normlar çerçevesinde müzakere edilebilir bir çözüm zemini oluşturduklarını göstermektedir. Kadınlar bu yolları seçerek hem aile içindeki pozisyonlarını yeniden tanımlamakta hem de "itaat karşılığında güvenlik" mantığı çerçevesinde rıza üretmeye yönelik stratejiler geliştirmektedirler. Bu bulgular, Kandiyoti'nin ataerkil pazarlık kuramsal çerçevesi ile örtüşmekte ve ataerkil bağlamlarda kadınların öznel stratejilerini nasıl örgütlediklerini açıklamakta teorik bir derinlik sunmaktadır. Moore'un kavramsal analizinde, patriyarkal düzenle yüzleşme biçimleri, kadınların maruz kaldığı şiddetin doğası kadar, bu şiddete karşı geliştirdikleri gündelik çözüm pratiklerini de açığa çıkarmaktadır (Moore, 2019: 689).

Gram ve arkadaşları, Nepal'in kırsal yörelerinde gerçekleştirilen saha araştırmasında, geniş aile yapısında genç gelin ve eşin anneleri-kayınvalideye karşı gizli ittifaklar kurarak finansal özerklik aradıklarını ortaya koymuştur. Bu stratejiler, Kandiyoti'nin ataerkil pazarlık kavramı bağlamında değerlendirildiğinde; genç çiftlerin, maddi güvenlik uğruna yola çıkılan patriyarkal ilişkiler içinde itaat ve itiraz arasında dengeli tercihler yaptığını gösterir (Gram vd., 2018: 201). Bu örnek, ataerkil pazarlığın yalnızca bireyler arası çatışmada değil, nesiller arası iktidar ilişkileri içinde nasıl kurulduğunu net biçimde sergiler.

Nijerya'daki üniversitelerde görev alan kadın akademisyenler ve idari personel, tarihsel olarak erkek egemen biçimde örgütlenmiş yükseköğretim yapılarında hem ast konumda hem de öznel olarak varlık göstermektedir. Bu kurumsal bağlam, sömürgecilik sonrası mirasın, kültürel toplumsal cinsiyet normlarının ve resmî eğitimin ürettiği statü eşitsizliklerinin kesişiminde şekillenmektedir. Kadınlar, bu hiyerarşik ve ataerkil bürokratik düzen içerisinde, doğrudan çatışma yerine stratejik uyum, kontrollü görünürlük ve karşılıklı çıkar ilişkileri üzerinden konumlarını müzakere etmektedir. Bu süreçte ataerkil pazarlık, kadınların kurumsal karar alma mekanizmalarına sınırlı erişimlerini telafi etmek, mesleki statülerini güçlendirmek ve kamusal alandaki mevcudiyetlerini meşrulaştırmak için başvurdukları çok katmanlı bir strateji olarak işlemektedir. Ancak bu stratejiler, kadınların bireysel hareket alanını genişletirken, kurumsal toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretimine de zemin hazırlayabilmektedir (Okeke-Ihejirika, 2017: 8).

Ataerkil Pazarlığın Kuramsal Derinliği ve Genişleme Potansiyeli

Ataerkil pazarlık, toplumsal cinsiyet ilişkilerini açıklamada güçlü bir kuramsal çerçeve sunmakta; kadınların ataerkil sistemlerle etkileşimini yalnızca mutlak direniş ya da mutlak boyun eğme gibi indirgemeci ikiliklerle açıklamayan, stratejik ve bağlama duyarlı bir analiz zemini oluşturmaktadır. Kavram, kadınların toplumsal konumlarını belirleyen normatif, kültürel ve yapısal güçlerle girdikleri müzakere süreçlerini görünür kılarak, toplumsal cinsiyet rejimlerinin yerel bağlamlarda nasıl yeniden üretildiğini anlamaya imkân tanımaktadır. Bu kuramsal esneklik, ataerkil pazarlığı farklı tarihsel dönemlerde ve kültürel yapılarda kadın öznelliğinin oluşumunu anlamak için güçlü bir analitik araç hâline getirmiştir.

Bu bağlamda örneğin, Güney Afrika'da şiddete maruz kalan kadınların resmi yargı mekanizmalarından ziyade topluluk içi geleneksel arabuluculuk yöntemlerine yönelmeleri

(Moore, 2019:689), güvenlik, meşruiyet ve toplumsal konum arasında kurdukları müzakereleri görünür kılmaktadır. Çin’de ise bekar annelerin dijital dayanışma ağları aracılığıyla ataerkil damgalamayla başa çıkma stratejileri (Zhao ve Lim, 2020: 829), pazarlığın dijital mecralarda nasıl yeniden biçimlendiğini ortaya koymaktadır. Bu örnekler, ataerkil pazarlığın yalnızca özel alandaki ilişkileri değil, aynı zamanda kamusal alanda kadınların görünürlüğü, özerkliği ve temsiline dair pratikleri de kapsayan geniş bir analiz alanına sahip olduğunu göstermektedir. Kısaca, ataerkil yapıların yerel formlarını merkeze alan bu yaklaşım, kadınların toplumsal cinsiyet rejimleriyle kurdukları ilişkilerin kültürel ve tarihsel özgüllükler içinde nasıl dönüştüğünü kavramak açısından önemlidir.

Ataerkil pazarlığın kuramsal derinliği, yalnızca belirli bağlamlara özgü kadın stratejilerini anlamakla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda toplumsal cinsiyet rejimlerinin dönüşüm dinamiklerine dair daha derin bir kavrayışa da olanak tanımaktadır. Kavram, kadınların gündelik yaşam pratikleri içinde ataerkiyle kurdukları ilişkileri —sözlü, sessiz, açık ya da örtük biçimlerde— analiz edebilme kapasitesiyle, toplumsal değişimi mikro düzeyde izlemeye olanak vermektedir. Bu durum, ataerkil pazarlığı sadece mevcut yapılar içindeki stratejik konumlanmaları değil, aynı zamanda bu yapıların kırılma noktalarını ve değişime açıklığını da analiz etmede elverişli kılmaktadır.

Kavramın genişleme potansiyeli ise özellikle üç alanda öne çıkmaktadır. Birincisi, ataerkil pazarlığın neoliberal dönüşümlerle kesişiminden doğan yeni müzakere biçimlerinin analizidir. Neoliberalizmin bireyselleşmeyi ve öz-yeterliliği merkeze alan ideolojik yapısı, kadınların toplumsal cinsiyet normlarıyla olan ilişkilerini hem içeriden yeniden şekillendirmekte hem de yeni pazarlık alanları yaratmaktadır. Bu bağlamda, kadınların kendi hayatlarına dair özel seçimleri “özgürlük” olarak sunan söylemlerle ataerkil normların nasıl içselleştirildiği ya da yeniden üretildiği sorusu, kavramın daha eleştirel bir düzlemde yeniden yorumlanmasını zorunlu kılmaktadır. İkincisi, dijitalleşmenin kadınların ataerkil yapılarla müzakere biçimlerini nasıl dönüştürdüğünün dikkate alınmasıdır. Özellikle çevrimiçi topluluklar, sosyal medya ağları ve dijital platformlar, kadınların deneyimlerini paylaşımlarına, kolektif ses oluşturmalarına ve ataerkil normlara karşı dayanışma geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Bu dijital alanlar, kadınların yalnızca özel alandaki mücadelelerini değil, aynı zamanda kamusal görünürlüklerini de artırmakta; böylece ataerkil normlarla yeni biçimlerde pazarlık etmelerine alan açmaktadır. Ancak bu mecralarda yürütülen pazarlıkların da patriyarkanın yeni biçimlerine uyum sağlayabildiği unutulmamalıdır. Özellikle “görünürlük” üzerinden kurulan etkileşimler, kadınların bedenleri, yaşam tarzları ve söylemleri üzerinden yeni türden denetim biçimlerini de beraberinde getirebilmektedir. Örneğin, sosyal medyada kendini ifade eden bir kadın hem destek hem de ağır cinsiyetçi eleştiri ya da tacizle karşı karşıya kalabilmekte; bu da dijital görünürlüğü bir yandan güçlendirici bir araç hâline getirirken diğer yandan kadınları sessizleşmeye veya otosansüre yönlendirebilen bir denetim alanına dönüştürebilmektedir. Bu bağlamda, dijital alanlar kadınlar için hem yeni müzakere ve direniş imkânları sunmakta hem de patriyarkanın dijital çağda yeniden üretildiği karmaşık bir zemin olarak işlev görmektedir. Üçüncüsü ise ataerkil pazarlık kavramının sadece kadınlarla sınırlı bir analiz çerçevesi olmaktan çıkarılarak, toplumsal cinsiyet rejimlerinin çoklu ve kesişen öznellik biçimlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekliliğidir. Bir başka anlatımla ataerkil pazarlık kavramının yalnızca kadınlara özgü stratejik konumlanmalarla sınırlı kalmaması, ataerkil sistemin farklı erkeklik biçimleri üzerindeki etkilerini de içerecek biçimde genişletilmesidir. Zira örneğin işsizlik, göç ya da sosyal dışlanma gibi koşullar karşısında bazı erkek gruplarının hegemonik erkeklik normlarına uyum sağlamak ya da bu normlarla pazarlık etmek üzere geliştirdikleri stratejiler, patriyarkanın yalnızca kadınlar üzerinde değil, aynı zamanda erkekler arasında da hiyerarşik bir tahakküm biçiminde işlediğini ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Ataerkil pazarlık, ataerkil sistemin mutlak ve yekpare bir baskı aracı olarak değil; çok katmanlı, tarihsel, kültürel ve bağlamsal olarak şekillenen bir tahakküm ilişkisi olduğunu kavramaya olanak sağlar niteliktedir. Kavram, bu çerçevede, feminist kuramın toplumsal cinsiyet ilişkilerini anlamada geliştirdiği özgün çerçevelerden biri olarak, kadınların ataerkil sistemlerle ilişkilerini indirgemeci ikilikler üzerinden değil, bağlamsal olarak şekillenen stratejik etkileşimler üzerinden analiz etmeye imkan tanımaktadır. Bu özelliğiyle ataerkil pazarlık, toplumsal cinsiyet rejimlerinin sürekliliğini sağlayan gündelik pratikleri görünür kılarken, bu rejimlerin kırılganlıklarını ve dönüşüm potansiyellerini de açığa çıkarmaktadır.

Kavramın en güçlü yönlerinden biri, toplumsal cinsiyet rejimlerinin durağan yapılar olmadığını, aksine sürekli yeniden üretilen, kırılan ve tarihsel olarak dönüştürülebilir yapılar olduğunu ortaya koymasıdır. Neoliberal dönüşümlerle iç içe geçen özneleşme biçimleri, dijital teknolojilerin sunduğu yeni kamusal alanlar ve erkeklik çalışmalarının sağladığı kuramsal açılımlar, ataerkil pazarlığın sadece kadınlara değil, toplumsal cinsiyet sisteminin tüm aktörlerine dair çok boyutlu bir çözümleme yapılmasını mümkün kılmaktadır. Bu çok yönlülük, kavramın hem yerel hem de küresel bağlamlarda işleyen ataerkil yapılar karşısında esnek ve bağlama özgü analizler sunabilmesine imkân tanımaktadır.

Ancak ataerkil pazarlığın yalnızca eleştirel bir çözümleme alanı olarak işlev görmekle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklere karşı geliştirilecek müdahale stratejileri ve sosyal politikaların tasarımında da yol gösterici olabileceği vurgulanmalıdır. Kavram, kadınların ve farklı toplumsal grupların ataerkil normlarla nasıl müzakere ettiğini anlamakla kalmaz; aynı zamanda bu müzakere süreçlerinin hangi koşullar altında değişim ve direnç üretebildiğine dair somut veriler sunar. Bu bağlamda ataerkil pazarlık, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sadece teşhis edilmesini değil, aynı zamanda dönüştürülmesini amaçlayan politikaların dayandığı toplumsal zemini anlamada da kritik bir işleve sahiptir.

Toplumsal cinsiyet rejimlerinin hak temelli sürdürülebilir eşitlik ilkesi doğrultusunda yeniden yapılandırılabilmesi, ancak bu rejimlerin nasıl işlediğine, kimleri nasıl konumlandığına ve hangi dinamiklerle yeniden üretildiğine dair çok katmanlı bir anlayışla mümkündür. Ataerkil pazarlık, bu yönüyle, yalnızca açıklayıcı değil, aynı zamanda normatif bir çerçeveye de sahiptir: Mevcut eşitsizliklerin hangi yapısal koşullarla sürdürüldüğünü ortaya koyarken, aynı zamanda bu eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik müdahale alanlarını da işaret eder. Başka bir deyişle, ataerkil pazarlık, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin doğallaştırılmasına karşı eleştirel bir duruş sunarken, bu eşitsizlikleri dönüştürmeye dönük politik tahayyüller için de kuramsal bir temel sağlar.

Sonuç olarak, ataerkil pazarlık kavramı hem toplumsal cinsiyet kuramları hem de sosyal politika üretimi açısından güncelliğini koruyan, eleştirel, esnek ve dönüştürücü bir analiz aracıdır. Kavramın ortaya koyduğu stratejik etkileşim alanları, yalnızca toplumsal cinsiyet hiyerarşilerinin karmaşıklığını anlamaya yardımcı olmakla kalmayıp; bu hiyerarşilerin ve hiyerarşilerin yarattığı eşitsizliklerin nasıl aşılabileceğine dair gerçekçi ve bağlamsal olarak işlevsel müdahale yollarını da açığa çıkarır niteliktedir. Bu noktada eşitsizliklerin nasıl sürdürüldüğüne dair farkındalığın oluşması yaşamsal önem taşımaktadır. Farkındalık, eşitsizliğe dayalı toplumsal cinsiyet rejimlerinin sürekliliğini sağlayan mekanizmalardan biri olan ataerkil pazarlığın dinamiklerini görünür kılarak feminist kolektif bilincin güçlenmesine önemli bir kuramsal dayanak oluşturur. Böylelikle ataerkil pazarlık egemen toplumsal cinsiyet algısının dönüşümünde önemli bir işlev üstlenir. Ataerkil pazarlık pratikleri, egemen toplumsal cinsiyet normlarını sorgulama, bu normların hangi tarihsel ve kültürel temeller üzerine kurulduğunu fark etme ve bu farkındalık üzerinden yeni anlamlandırma biçimleri geliştirme

süreçlerini tetikler. Bir başka anlatımla ataerkil pazarlık pratiklerinin neye hizmet ettiğine ilişkin oluşan farkındalık, toplumsal cinsiyet algısında kırılmalar yaratarak, eşitsizlikleri meşrulaştıran kültürel kalıpların çözülmesine, yeni düşünce biçimlerinin filizlenerek dönüşümün gerçekleşmesine aracılık eder. Dolayısıyla ataerkil pazarlık yaklaşımının özü korunarak geliştirilmesinin, feminist düşüncenin yalnızca eleştiriyle yetinmeyen, aynı zamanda dönüşüm ve toplumsal adalet için somut olanaklar geliştirmeyi amaçlayan kolektif çabasına önemli bir katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

- Bolger, D. (2010). The dynamics of gender in early agricultural societies of the Near East. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 35(2), 503–526. <https://doi.org/10.1086/605512>
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine domination* (R. Nice, Trans.). Stanford, CA: Stanford University Press. (Original work published 1998)
- Beauvoir, S. de. (1949). *Le deuxième sexe*. Tome II: L'expérience vécue. Paris: Gallimard.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Gram, L., Skordis-Worrall, J., Mannell, J., Manandhar, D. S., Saville, N., and Morrison, J. (2018). Revisiting the patriarchal bargain: The intergenerational power dynamics of household money management in rural Nepal. *World Development*, 112, 193–204. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.08.002>
- Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender & Society*, 2(3), 274–290. <https://doi.org/10.1177/089124388002003004>
- Kandiyoti, D. (2007). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşümler* (2. bs.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Leacock, E. (1978). Women's status in egalitarian societies: Implications for social evolution. *Current Anthropology*, 19(2), 247–275.
- Liu, L. (2023). The patriarchal trap: The village wives left behind amid Chinese rural–urban migration. *SAGE Open*, 13(1), 1–10, Article 21582440221144245. <https://doi.org/10.1177/21582440221144245>
- Mahmood, S. (2005). *Politics of piety: The Islamic revival and the feminist subject*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Macdonis, J. J. (2012). *Society: The basics* (12th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

- Moore, E. (2019). My husband has to stop beating me and I shouldn't go to the police: Family meetings, patriarchal bargains, and marital violence in the Eastern Cape Province, *South Africa. Violence Against Women*, 26(6-7), 675-696. <https://doi.org/10.1177/1077801219840440>
- Okeke-Ihejirika, P. (2017). Asserting agency by negotiating patriarchy: Nigerian women's experiences within university administrative structures. *Journal of Global South Studies*, 34(1), 1-21.
- Scott, J. W. (1989). French feminists and the rights of "man": Olympe de Gouges's declarations. *History Workshop*, 28, 1-21.
- Scott, J. W. (1996). Gender: A useful category of historical analysis. *The American Historical Review*, 91(5), 1053-1075. <https://doi.org/10.2307/2166052>
- Shankar, I., and Northcott, H. (2009). Through my son: Immigrant women bargain with patriarchy. *Women's Studies International Forum*, 32(6), 424-434.
- Sönmez, S. (2014). Packing women's compromises and tactics against patriarchy in Mersin Hâl [Master's thesis, Middle East Technical University]. ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://hdl.handle.net/11511/24243>
- Stanton, E. C. (1848). Declaration of sentiments. In Proceedings of the Woman's Rights Convention (Seneca Falls, NY, July 19-20, 1848). Rochester, NY: Printed by John Dick at the North Star Office.
- Walby, S. (1990). *Theorizing patriarchy*. Oxford, UK: Basil Blackwell.
- Wu, J., Kilby, P., Rashid, S. R., and Sarker, N. M. (2024). Patriarchal bargains in short-term women's migration from Bangladesh. *International Migration*, 62(1), 180-195. <https://doi.org/10.1111/imig.13209>
- Zhao, X., and Lim, S. S. (2020). Online patriarchal bargains and social support: Struggles and strategies of unwed single mothers in China. *Television & New Media*, 22(7), 815-834. <https://doi.org/10.1177/1527476420919394>